

4. Лемеш В.Н., Аликулова Л.Б. Контроль качества аудита в Беларуси. Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 16 мая 2019 г.). Минск : БГЭУ, 2019. 375 с.

5. Лемеш В.Н. Аудит: пособие. 4-е изд., перераб. и доп. Минск: Амалфея, 2020. 292 с.

6. Лемеш В.Н. Контроль и аудит : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Минск: Амалфея, 2020. 340 с.

7. Лемеш В.Н. Оценка качества работы аудиторов в Республике Беларусь. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 27 грудня 2019 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 274 с.

8. Постановление министерства финансов Республики Беларусь 18 октября 2019 г. № 59 «Об оценке качества работы аудиторских организаций, аудиторов, осуществляющих деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, аудиторов». URL: http://pravo.by/upload/docs/op/W21934905_1577221200.pdf

Научный руководитель: кандидат экономических наук, доцент Лемеш В.Н.

УДК 631.371

*Марина Постнікова, Вікторія Постнікова
(Мелітополь, Україна)*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуті принципи стимулювання енергозберігаючих заходів, які дозволяють вирішити актуальну задачу економії електроенергії. Вона безпосередньо пов'язана з проблемами екології та ціноутворення виробленої продукції.

Ключові слова: *раціональне використання електроенергії, економія електроенергії, енергозбереження, електропривод, нормування електроенергії.*

The principles of stimulation of energy saving measures, which allow to solve the urgent problem of electricity saving, are considered. It is directly related to environmental issues and pricing of manufactured products.

Key words: *rational use of electricity, saving of electricity, energy saving, electric drive, normalization of electricity.*

Загальні методи стимулювання, в принципі, відомі давно, вони перевірені практикою і взагалі відповідають суті популярного словосполучення «методи батога і пряника». Систему стимулів можна представити у вигляді трьох ланок: примушування – заохочення – сприяння [1, с. 117]. Жодна з цих ланок системи не буде працювати сама по собі, і тільки в комплексі можлива ефективна робота всієї системи.

Багаторічний досвід реалізації енергозберігаючої політики свідчить про те, що самі по собі економічні вигоди, які отримані в результаті впровадження енергозберігаючих заходів і проектів, часто виявляються недостатньо сильним аргументом на їх користь. Тому для здійснення реального енергозбереження необхідні вагомні додаткові стимули, в якості яких може застосовуватися комплекс заходів інформаційного, фінансово-економічного і нормативно-правового характеру [1, с. 117] (рис. 1).

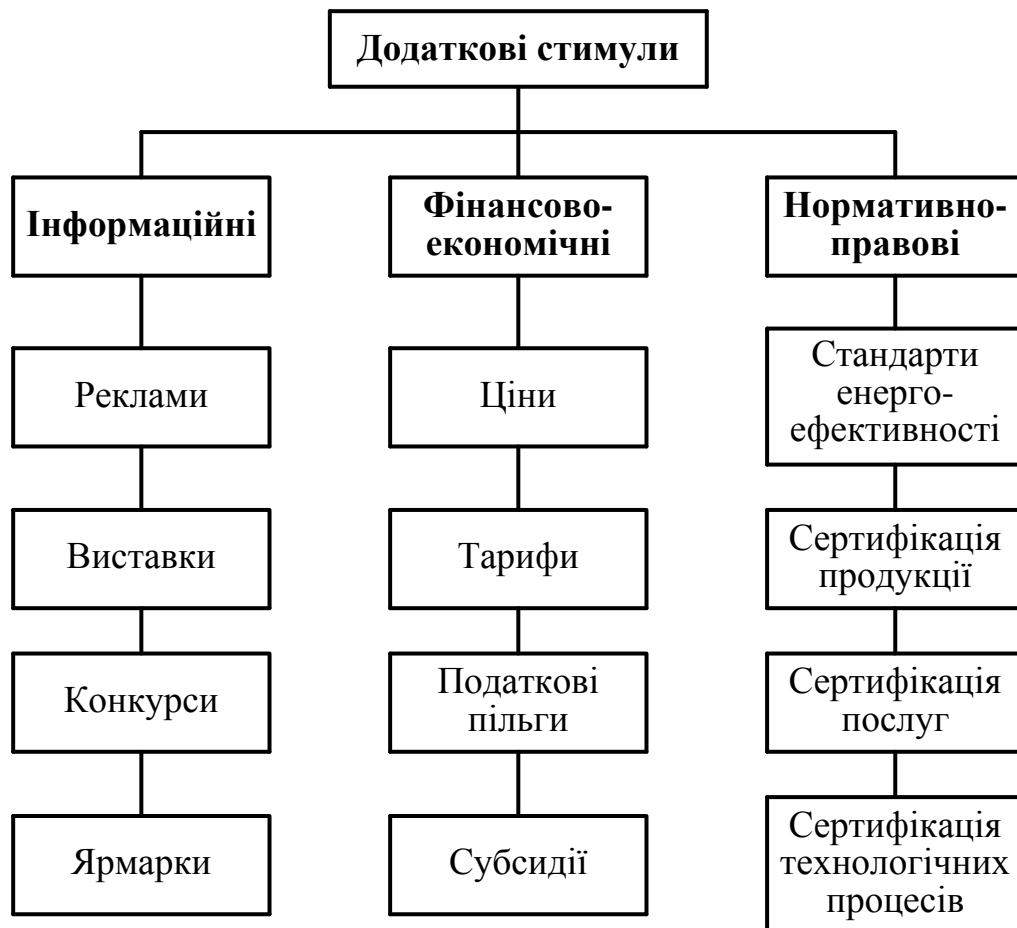

Рис. 1. Схема системи додаткового стимулювання енергозбереження

До інформаційних заходів слід віднести: рекламні кампанії, конкурси, ярмарки, виставки, демонстраційні акції; розповсюдження передового досвіду; підвищення кваліфікації персоналу; публічну інформацію про позитивний або негативний досвід. В основному на це орієнтовані рекламно-інформаційні кампанії, що пропагують енергозберігаючий стиль життя, які проводяться при значній фінансовій підтримці з боку держави. Споживача більш всього стимулює так звана порівняльна інформація, яка дозволяє йому оцінити його місце по відношенню до стандартного середньостатистичного споживача, який найекономніше витрачає паливно-енергетичні ресурси.

Фінансово-економічні стимули виявляються найбільш надійним засобом забезпечення енергозбереження [6, с. 47]. Це відноситься до цін на енергетичні ресурси і тарифів на їх постачання. З одного боку, вони повинні покривати витрати енергозабезпечуючих організацій на виробництво і транспортування енергетичних ресурсів споживачам в договірних кількостях, стандартної якості при заданому рівні надійності, безпеки і економічності. З іншого боку, ціни і тарифи покликані реально стимулювати енергозбереження, підвищення ефективності використання енергоресурсів, зниження втрат [7, с. 148]. Економічні стимули проявляються тим сильніше, чим більшу частку в собівартості мають витрати на електроенергію.

Істотну стимулюючу роль, окрім тарифів, грає система знижок і надбавок. Знижка до тарифу заохочує споживача енергоресурсів фактично двічі: економиться плата за невикористану частину енергоресурсів, а спожита частина оплачується по більш низькій ціні, ніж планова. Знижка до тарифу для енергоефективних споживачів може бути встановлена лише за рахунок збільшення плати для інших, неефективних споживачів. Для них повинна встановлюватися надбавка до тарифу. В ідеальному випадку за період регулювання сума знижок дорівнює сумі надбавок. Суттєве значення має норматив, від якого відлічується

знижка або надбавка. Норматив повинен об'єктивно відображати прогресивний, але реально досяжний рівень енергоспоживання на діючому енергетичному обладнанні [2, с. 126].

Потужним засобом стимулювання енергозбереження є пільгове оподаткування, здійснюване органами державної влади. В цьому випадку споживач енергоресурсів отримує податкову пільгу або податкове звільнення на засоби, що інвестуються в енергозберігаючі проекти, на період реалізації цих проектів.

Фінансова підтримка державою енергозберігаючих заходів споживачів у вигляді субсидій, грантів, позик широко практикується у багатьох країнах. Саме це стало найбільш поширеною мотивацією для здійснення заходів по підвищенню енергоефективності [5, с. 90]. Інвестиційні гранти або прямі субсидії надаються у вигляді фіксованої суми, долі від інвестицій або у вигляді виплат, пропорційних об'єму енергії, що зберігається. Вони покривають до 30-35 % капітальних витрат в інвестиційний проект.

Фінансова підтримка державою (в основному у вигляді субсидій) енергетичних обстежень підприємств виявляється просто необхідною в більшості випадків, оскільки послуги експертів у поєднанні з використанням новітнього обладнання і приладів можуть бути досить дорогими. Проте безкоштовні для споживачів енергоаудити (обстеження) ведуть до невиправданого витрачання бюджетних коштів, оскільки немає гарантії того, що споживачі в майбутньому здійснять інвестиції в енергозберігаючі заходи. Тому доцільно субсидувати обстеження в розмірі до 50 % їх вартості залежно від фінансового стану споживача, масштабів проекту та ін.

Навіть при обмежених фінансових можливостях споживача існує механізм компенсації засобів, витрачених зовнішнім інвестором як на енергообстеження, так і на реалізацію усього енергоефективного проекту, шляхом зниження рівня оплати за використання енергоресурсів (схема із залученням енергосервісних компаній – ЕСКО). Окрім того, на думку багатьох фахівців, вкладення власних коштів споживача в проведення енергетичного обстеження буде додатковим стимулом для швидкого впровадження заходів з енергозбереження [4, с. 18].

Нормативно-правове стимулювання саме по собі прямої дії на енергоспоживання або енергозбереження не оказує. Нормативний вплив здійснюється через економічні механізми, технології проектування і експлуатації, ринкові механізми. Широке розповсюдження отримали наступні форми нормативно-правового регулювання: введення і виконання обов'язкових і добровільних стандартів енергоефективності; сертифікація продукції, послуг і технологічних процесів по критерію енергоефективності.

Головна роль стандартів енергоефективності при експлуатації приладів і устаткування, полягає в практичному закритті споживчого ринку для енергообладнання і приладів, які не задовольняють певним нормативним параметрам енергоефективності. Обов'язкові стандарти для електротехнічного обладнання і приладів поширені не так широко, але цей захід вже зараз оказує вплив на динаміку енергоємності [3, с. 201].

Добровільні стандарти, що використовуються у багатьох країнах, оснований на угоді між владою і виробниками конкретних типів машин і обладнання відносно їх енергоефективності. Співпраця і переговори у багатьох випадках дають кращі результати, ніж система примусу.

Сертифікація в системі підвищення енергетичної ефективності тільки знаходить своє місце в нормативно-правовій сфері. Її ідеологія проста – шляхом заздалегідь обумовлених процедур встановити відповідність представлених пристроїв, приладів, технологічних процесів нормам, стандартам енергоефективності. Вона не викликає сумнівів. Потрібна лише широка практика її застосування.

Для організацій, які постачають електроенергію, стимулювання енергозбереження повинне будуватися на основі розробки і реалізації відповідних програм [1, с. 117]. В програмі передбачається розділ по спеціальному стимулюванню. Побудувати ефективну систему стимулювання енергозбереження в організації, яка постачає енергію, не викликає великої проблеми, оскільки метою основної її діяльності є ефективне використання

енергоресурсів. На це спрямовано нормативно-правове забезпечення технологічних процесів, економічні механізми і система управління.

Істотним фактором, таким, що суперечить реальному енергозбереженню, є обсяги виробництва та постачання енергоресурсів. Від них безпосередньо залежать обсяги доходів і прибутків енергопостачальної організації. Один з варіантів стимулювання енергозбереження для енергопостачальної організації може будуватися наступним чином. На період регулювання встановлюється ліміт на постачання енергії. Якщо фактичний відпуск енергії виявився нижче ліміту, схема стимулювання не працює, якщо він перевищив ліміт, різниця між фактичним відпуском і лімітом не повинна створювати прибуток для енергопостачальної організації. Інакше кажучи, понадлімітний прибуток необхідно вилучити з доходів енергопостачальної організації і направити на реалізацію енергозберігаючих заходів. Очевидно, витрати на понадлімітну енергію (паливо, зарплата, податки та ін.) повинні бути покриті. Головні питання тут полягають в тому, як встановити ліміт і як вилучити понадлімітний прибуток.

Ліміт (норматив) відпуску енергії для енергопостачальної організації може бути встановлений на підставі енергетичного обстеження. Але оскільки період регулювання не повинен бути більше одного кварталу, а обстеження так часто проводити неможливо, то необхідно реалізувати наступну схему:

- енергопостачальна організація розраховує ліміт і представляє заявку в регіональну енергетичну комісію;
- регіональна енергетична комісія розглядає і затверджує ліміт на період регулювання;
- періодично підводяться підсумки енергозберігаючої діяльності, конкурсів, виставок, презентацій;
- вводиться рейтингова система оцінки рівня діяльності підприємства і його підрозділів з енергозбереження;
- забезпечується інформаційне обслуговування кращих проектів з енергозбереження;
- проводиться аналіз компетентності персоналу і здійснюються заходи щодо підвищення його кваліфікації.

Найбільш сильними персональними стимулами, безумовно, є матеріальні: преміювання за конкретну роботу, виконання плану, створення і використання інтелектуальної власності, відповідне місце в рейтингу, перемогу в конкурсі, а також преміювання як відсоток від фактичної економії. Серед моральних стимулів можуть бути використані: просування по службі, заохочення в наказі, створення та підтримка сайту в корпоративній комп'ютерній мережі, публікація в засобах масової інформації.

Розглянуті принципи стимулювання енергозберігаючих заходів дозволяють вирішити актуальну задачу економії енергетичних ресурсів, яка безпосередньо пов'язана з проблемами екології та ціноутворення виробленої продукції.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Корчемний М., Федорейко В., Щербань В. Енергозбереження в агропромисловому комплексі. Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. 984 с.
2. Постнікова М.В. Аналіз використання електроенергії в обладнанні потокових ліній зерноочисних агрегатів // Праці ТДАТУ. Мелітополь, 2013. Вип. 13, т. 5. С. 126-130.
3. Постнікова М.В. Енергоефективність та енергозбереження: економічний, технічний та агроекологічний аспекти: підрозділ 3.7 «Оцінка енергетичної ефективності робочих машин потокових ліній очищення зерна» Колективна монографія / Кол. авторів; за заг. ред. П.М. Макаренка, О.В. Калініченка, В.І. Аранчій. Полтава: Астроя, 2019. 603 с.
4. Постнікова М.В. Нормування енергоспоживання – один із шляхів раціонального використання електроенергії на елеваторах // Збірник тез доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті І. І. Мартиненка "Енергозабезпечення технологічних процесів" (13-14 червня 2019 року). Мелітополь: ТДАТУ, 2019. С. 18.

5. Постнікова М.В. Практичні рекомендації шляхів зниження витрат електроенергії в умовах експлуатації на зернопунктах // Енергетика і автоматика. 2014. №4. С. 90-96. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eia_2014_4_12.pdf.

6. Постнікова В.А., Клименко М.В., Постнікова М.В. Стимулювання енергозбереження на сільськогосподарських підприємствах // Матеріали VII Всеукр. наук.-техн. конф., 11-22 листопада 2019 р. Мелітополь: ТДАТУ, 2019. С. 47.

7. Постнікова М.В. Сучасний стан контролю електроспоживання на зернопунктах // Праці ТДАТУ. Мелітополь, 2013. Вип. 13, т. 2. С. 148-152.

УДК 336.74:336.77

Тетяна Романенко
(Ніжин, Україна)

ЗМІНА ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Проаналізовано облікову ставку, як інструмент грошово-кредитної політики держави. Зазначені причини, які впливають на рівень облікової ставки центрального банку. Здійснено аналіз останніх змін облікової ставки Національного банку України та можливі подальші сценарії її зміни.

Ключові слова: облікова ставка, інфляція, грошово-кредитна політика, платіжний баланс, девальвація.

The discount rate is analyzed as a tool of the state monetary policy. The reasons that affect the level of the central bank's interest rate are outlined. An analysis of the recent changes in the National Bank of Ukraine discount rate has been made and possible scenarios for its change.

Key words: discount rate, inflation, monetary policy, balance of payments, devaluation.

Облікова ставка є важливим інструментом грошово-кредитної політики, сутність якої полягає у зміні відсотків за кредитами, що їх центральний банк надає комерційним банкам. Історично поняття облікової ставки пов'язане з діяльністю центрального банку з переобліку векселів, представлених комерційними банками. У сучасних умовах зміст операцій центрального банку з рефінансування означає не лише купівлю векселів (переобліковий кредит) чи позики під заставу цінних паперів (ломбардний кредит), а й надання всіх видів кредитів комерційним банкам.

Можна виділити дві групи причин, які впливають на рівень облікової ставки центрального банку:

- причини, обумовлені загальними тенденціями розвитку національної економіки;
- причини, пов'язані з рішеннями центрального банку щодо грошової сфери.

Перша група причин є первинною щодо другої, оскільки розвиток секторів економіки впливає на рішення центрального банку в грошово-кредитній сфері. Маніпулювання обліковою ставкою, яке здійснюється центральним банком, слід розглядати як запобіжний активний важіль впливу на попит і пропозицію на грошовому ринку.

Головними з-поміж факторів першої групи є такі: фаза економічного циклу; інфляція; міжнародний рух капіталу.

До факторів другої групи, що впливають на рівень облікової ставки, відносять: проведення центральним банком політики "дорогих" або "дешевих" грошей; вирівнювання платіжного балансу; запобігання девальвації національної валюти.

Встановлення облікової ставки центрального банку здійснюється за такими принципами:

– визначення облікової ставки на рівні, що перевищує темпи інфляції. Цей принцип полягає в тому, що додатне значення реальної облікової ставки є інструментом